

Förskolegårdens utformning och dess påverkan på barns lek

Maria Söderberg

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land
Sveriges lantbruksuniversitet Uppsala
Landskapsarkitekturprogrammet 2011

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

EX0529 Kandidatarbete i landskapsarkitektur, 2011,

15 hp på landskapsarkitektprogrammet, Uppsala

© Maria Söderberg

Titel: Förskolegårdens utformning och dess påverkan på barns lek

Engelsk titel: The preschool yard's design and its impact on children's play

Nyckelord: Fallstudie, förskolegård, utformning, barns lek, planlagd, naturlig

Foton: Maria Söderberg, våren 2011

Handledare: Maria Hedberg, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Anna Tandré, SLU, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Syftet med denna uppsats är att undersöka påverkan gällande barns lek på en förskolegård som är planlagd med traditionella lekredskap respektive en förskolegård som är naturlig utan traditionella lekredskap. Hur respektive miljö inverkar på barns lek, vilka övriga faktorer i utemiljön som påverkar leken och huruvida teorierna i litteraturen stämmer med de egna resultaten tillhör uppsatsens viktigaste frågor. Uppsatsen innehåller en fallstudie av två specifika förskolegårdar, båda belägna i Malmö. Genom litteraturstudier, inventeringar, observationer samt intervjuer med personal och barn kunde en bild fås av hur barnen använder gårdarna och hur deras lek påverkas av utformningen. Att inom fallstudien använda sig av flera olika metoder syftade i att ge en ökad förståelse och helhetsbild av utemiljöns inverkan på barns lek. Resultaten påvisade att utformningen till stor del påverkar leken och att olika typer av utemiljöer gynnar olika typer av aktiviteter. Fallstudiens resultat stämde även i hög grad överens med de teorier som finns inom litteraturen. Mina slutsatser är att barns lek till stor del påverkas av utformningen, där en förskolegård innehållande traditionella lekredskap i form av exempelvis gungor och rutschkana anses ge upphov till motoriska övningslekar. Utforskande och skapande kan ske med hjälp av sandlådan. En naturlig gård innehållande en stor del vegetation, naturmaterial och grönska anses ge upphov till fantasifulla och rörelseinriktade lekar, men även till utforskande lek. Det finns också en rad övriga faktorer i utemiljön som har påverkan på barns lek. Viktiga diskussionspunkter för uppsatsen berör faktorer som kan ha påverkat resultatet, resultatets överensstämmande med forskningsteorier, tendenser till så kallad vidlyftig lek, kompenseringar av en gårds begränsningar och huruvida en kombination av en planlagd respektive naturlig miljö kan bedömas som det mest optimala.

Abstract

The purpose of this essay is to examine the impact on children playing at a preschool yard that is designed with traditional playground equipment, and a nature-like yard without traditional playground equipment. How these respective environments influence children's play, which other factors in the external environment that affect the game and whether the theories in the literature correspond with the results were important questions for the essay. To answer these questions a case study was applied onto two specific preschool centers, both located in Malmö. Through literature studies, inventories, observations and interviews with staff and children, a picture became clear of how the children use the yard and how their play is affected by the design of it. The use of several different methods within the case study purposed in providing a greater understanding and comprehensive picture of the outdoor environments impact on children's play. The results proved that the design of a yard largely affects the game and that different types of outdoor environments favor different types of activities. The results did largely agree with the theories that exist in literature. My conclusions are that children's play is greatly influenced by design, in which a yard containing traditional play equipment such as swings and slides stimulate various motoric training games. Exploring and creating could occur when using the sandbox. A nature-like yard containing much vegetation, natural materials and verdure is regarded as stimulating of imaginative and movement-oriented games, but also encourages exploration games. There are furthermore a number of other factors in the outside environment that effect children's play. Key discussion points for the essay concerns factors that could have affected the outcome of the result, the results consistency with research theories, tendencies towards so-called discursive play, compensations of a yards limitations and whether a combination of a planned and nature-like environment can be assessed as the most optimal.

Introduktion

Bakgrund

I dagens Sverige är det inte många barn som är hemma på dagarna, tvärtom så tillbringas ofta den största delen av barnens vakna tid i förskola och senare skola. Därmed är det extra viktigt att det läggs stor vikt vid utformningen av dessa utemiljöer (Lenninger & Olsson 2006, s. 30). Om man ser till Skolverkets läroplan för förskolan (2010, s. 8) så ska dess miljö vara trygg samtidigt som den skapar utmaningar och lockar till lek och aktivitet. Förskolans miljö ska också ge inspiration till ett utforskande av omvärlden.

Då barn kan ses som en maktlös grupp behövs representanter på olika nivåer inom samhällsplaneringen för att deras behov ska kunna tillgodoses (Lenninger och Olsson 2006, s. 8). Som landskapsarkitekt eller liknande kan man tänkas ha ett stort ansvar för att de utemiljöer som man skapar för barn också tillgodoser deras behov. Insikter i hur lämpliga utemiljöer för barn kan gestaltas bör därmed anses som mycket betydelsefullt. Att exempelvis förstå varför barns lek är viktig, vad i utomhusmiljön som gynnar barns lek och hur olika typer av utformning påverkar leken kan ses som viktig kunskap.

Denna uppsats innehåller en fallstudie av två olika förskolegårdar, varav den ena gården till stor del är planlagd med traditionella lekredskap medan den andra har en naturlig miljö utan traditionella lekredskap. Skolverkets läroplan för förskolan (2010, s. 9) beskriver att barn ska kunna ägna sig åt aktiviteter i en utomhusmiljö som både är mer naturlig och mer planerad, vilket gör det intressant att ta reda på vad som är positivt respektive negativt med dessa olika typer av miljöer. De båda gårdarna har studerats och analyserats med fokus på barns lek, men vissa aspekter sett ur ett lärande- respektive utvecklingsperspektiv nämns även. Målsättningen är att visa på hur en planlagd förskolegård med traditionella lekredskap respektive en naturlig förskolegård utan traditionella lekredskap påverkar barns lek, samt vilka övriga faktorer i utemiljön som har påverkan på leken. Uppsatsen kan därmed förhoppningsvis ge yrkeskåren kunskap om vilken betydelse utformningen har för leken.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka påverkan gällande barns lek på en förskolegård som är planlagd med traditionella lekredskap respektive en förskolegård som är naturlig utan traditionella lekredskap.

Ur syftet kan följande forskningsfrågor specificeras: På vilket sätt inverkar respektive miljö på barns lek? Vilka övriga faktorer i dess utemiljö påverkar leken? Stämmer de teorier som finns i litteraturen med de observationer och intervjuer som görs?

Teorier om barns lek

Under denna rubrik presenteras olika litteraturbaserade teorier gällande lekens betydelse och vad i utomhusmiljön som enligt forskningen påverkar barns lek.

Lekens betydelse

Granberg (2000, ss. 58-59) talar om leken som barns allra viktigaste sysselsättning och kunskapskälla. Att leka kan ses som det naturliga tillståndet i tidiga år, vilket gör att all verksamhet som rör småbarn bör ha leken i fokus. Samtidigt som leken äger rum utforskar och experimenterar barnet med olika saker. Sinne och intellekt utvecklas även. Verkligheten kan genom lek och fantasi göras mer förståelig på samma gång som upplevelser och känslor får möjlighet att uttryckas och bearbetas. Granberg (2000, s. 14) beskriver också att leken bidrar till den motoriska utvecklingen, vilket innebär att individen lär sig att kontrollera sin kropp och sina rörelser.

Om man ser till Skolverkets läroplan för förskolan (2010, ss. 8-12) beskrivs leken som ett sätt att stimulera både fantasi, inlevelse, kommunikation, problemlösning och samarbete. Leken kan även ses som viktig för både lärande och utveckling. Lärande och kunskap är ett mångtydigt begrepp som kommer till uttryck genom bland annat fakta, förståelse och färdigheter. Kunskap kan erhållas genom bland annat lek, socialt samspel, utforskande, skapande och iakttagelse. Barns utveckling handlar om en rad olika faktorer, bland annat om att barnen ska utveckla sin nyfikenhet, sin motoriska förmåga, sin lek och sitt lärande. Utvecklingen handlar också om att ska skapa en egen identitet och en självständighet och att kunna fungera både i grupp och enskilt. Förskolans uppgift är att bidra till ett livslångt lärande och ge barnen möjlighet att utveckla en kunskap och förståelse för sig själva och sin omvärld.

Utomhusleken

Utomhusleken kan enligt Granberg (2000, s. 12) ses som positiv på så vis att den överlag innehåller färre konflikter och mer fantasifulla och varierade lekar än inomhus. Utomhus finns större ytor att röra sig på och barnen kan i högre grad välja om de vill leka ensamma eller tillsammans med andra. Det finns helt enkelt större möjligheter till egna val och barnens behov kolliderar inte i lika hög utsträckning.

Granberg (2000, s. 14) beskriver att utomhusleken ger kunskap om omgivningens struktur. Detta sker bland annat genom att barnet går, backar, springer och hoppar. Barnet utför även mer avancerade rörelser som att krypa, rulla, klättra, balansera och cykla.

Allmänt om barns utemiljöer

Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) menar att förskolegården kan ses som början på den spännande omvärlden. Då det är en mycket avgränsad miljö ställs höga krav på utformningen. Utomhusmiljöer för barn bör bidra till att det finns en vilja och en möjlighet att kunna vara utomhus. Steinholt (Gunne 2005) poängterar att miljön bör uppmana till experiment, skapande och spontana aktiviteter.

En god utemiljö kännetecknas enligt Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) av att fysiskt och mentalt rörliga och föränderliga lekar kan utvecklas, så kallade

vidlyftiga lekar, vilka i sin tur skapar starka upplevelser och minnen hos barnen. Snabba, rörelseriktade lekar sker i dessa fall ofta vid sidan av mer stillsamma lekar utan att de verkar störa varandra. Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 18) beskriver också att barn som ägnar sig åt vidlyftig lek inspireras av vad som finns runt omkring. Ibland kan det till och med verka som att landskapet leker med barnen istället för tvärtom. I dessa fall är både fantasi och kropp i stark rörelse och barnen låter det som finns runtomkring ge inspiration till leken. Vidlyftig lek kan enligt Mårtensson (2004, s. 134) ses som en indikator på att en utemiljö ger upphov till att ett barn har starka känslor för sin omgivning och känner sig som medskapare till denna. Även Steinsholt (Gunne 2005) förklarar att barnet kan uppleva att de blir lekt av en plats eller ett föremål. Vid dessa tillfällen sker en sammanvävning med platsen eller föremålet, som också får styra leken.

Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) förklarar att utomhusmiljön gärna får vara varierad och spännande med många olika platser. På så vis främjas både de rörliga och de sinnliga aktiviteterna, som i sin tur förebygger fysisk ohälsa, stärker självförtroendet och bidrar till ett ökat välbefinnande. Genom en diffus gräns mellan markmaterialen menar Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 26) att lek och rörelse mellan olika platser kan gynnas. Finns det dessutom möjlighet till många olika aktiviteter nära varandra förklarar Mårtensson (2004, ss. 75-82) att barnen kan vistas sida vid sida och knutpunkter bildas mellan de olika leksammanhängen. En inblick kan fås i vad de andra gör, vilket kan ge upphov till mer rörelseinriktade lekar. På så vis uppstår det en dynamik mellan de olika områdena som barnen kan använda sig av i lekens dramaturgi. Även Steinsholt (Gunne 2005) betonar att det bör finnas en dynamisk spänning mellan den aktuella platsen och barnet genom att skapa utrymme för olika typer av lek.

Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 17) förklarar att det är viktigt att det finns material, vegetation och ytor som bidrar till en intressant miljö. Detta eftersom barn upptäcker saker i sin omvärld genom hela kroppen och med alla sinnen. Även Granberg (2000, s. 54) förklarar att barn är mycket fysiska då de undersöker sin omgivning. Genom de fem sinnena undersöks bland annat temperatur, konsistens och struktur. Åkerblom (de Laval, Lieberg & Åkerblom red 2010, s. 45) menar att barn fysiskt lär sig att förstå och behärska omvärlden, vilket inte är möjligt utan den fysiska miljön.

Är miljön relativt öppen beskriver Mårtensson (2004, s. 96) att den kroppsliga och icke-verbala kommunikationen mellan barnen kan underlättas. Miljöns utformning och karaktär styr åt vilket håll exempelvis springandet sker åt. Ofta blir riktningen mot upp- och nedförsbackar och öppna ytor. Enligt Grahn et al. (1997, s. 38) är exempelvis en öppen gräsplan positiv då den fungerar som en yta som barnen kan röra sig mer fritt på. Att det även finns en möjlighet att kunna dra sig undan och skapa egna platser beskriver Grahn et al. (1997, s. 87) som mycket viktigt för utvecklingen. Genom att skapa sig sådana platser kan barnen bearbeta förhållandet mellan en slags inre och yttre verklighet, vilket i sin tur påverkar ett barns förmåga att kunna särskilja sig själv från andra individer. Grahn et al. (1997, s. 61) förklarar att en varierad vegetation kan skapa små rum som ger barnen egna platser. En fördel med dessa rum är också att de är dynamiska under året, genom exempelvis lövsprickning, blomning och vissnande.

Nivåskillnader är enligt Mårtensson (2004, ss. 72-80) positiva eftersom barnen får upp en fart då de springer nedför, vilket kan ses som en attraktion i sig. Kullar

kan användas för att sätta igång lek och även ingå i ett större leksammanhang. Granberg (2000, s. 15) beskriver landskapets terräng som en sådan faktor som berikar barns lek och stimulerar fantasin. Är terrängen varierad ges också en större möjlighet till främjande av den motoriska utvecklingen. Även Grahn et al. (1997, s. 85) förklarar att en kuperad terräng med exempelvis buskage, träd och stenblock kan utgöra en viktig förklaring till en god motorisk förmåga.

Granberg (2000, s. 75) menar att det är bra om det finns löst lekmaterial som exempelvis hinkar, vattenkannor, krattor, spadar, kärror, bollar, pulkor och cyklar. Sådana detaljer lockar också till utforskande omgivningen och användning av den egna kroppen. Cykling anses av Grahn et al. (1997, s. 30) fungera bra på slät och jämn terräng. Cykeln gör att varje barn får något som de kan se som sitt eget, vilket i sig kan ses som trygghetsskapande. En spänning skapas också genom rörelsen mellan olika platser.

En naturlig utemiljö

Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) menar att naturen och årstidsväxlingarna kan ses som det mest varierande och mångsidiga lekmaterial. Vad som finns att tillgå beror på väder, årstid och skötsel, vilket avgör vilka platser som blir mest intressanta för stunden. Den fysiska miljön skapar tillsammans med naturens processer och barnens rörelser viktiga överraskningsmoment.

Granberg (2000, s. 12) förklarar att naturmaterial är en viktig beståndsdel i utomhusmiljön då det ger barnen möjlighet att i egen takt lära sig saker om omvärlden genom att upptäcka, undersöka och göra egna experiment med levande material såsom växter, djur och småkryp. Naturmaterial stimulerar också lek och fantasi. Naturfenomen som till exempel vattenkraft, övergången mellan vatten och is, vind och solvärme är andra företeelser som är positivt om barnen får möjlighet att utforska. Även i Skolverkets läroplan för förskolan (2010, s. 12) poängteras att en förståelse för olika samband i naturen, kretslopp och naturvetenskap bör utvecklas.

Vegetation i form av exempelvis buskage beskriver Mårtensson (2004, s. 97) kan fylla en funktion som avdelare. Det ger möjlighet för barnen att avvika från spring och lek för att sedan återgå till leken igen, vilket kan ses som en spänningsskapare. I buskage kan det också finnas mycket naturmaterial som barnen tycker är intressant att utforska. Sådana enkla fysiska aktiviteter och hantering av detaljer beskriver Mårtensson (2004, s. 110) som ett viktigt sätt för barnet att få möjlighet att stanna upp och ta det lugnt för en stund. Det kan också bli en gemensam utgångspunkt som medverkar till lekens karaktär.

Barnen på en grön förskolegård får enligt Mårtensson (2010, ss. 97-98) i högre grad möjlighet att finna sin egen rytm och ta egna initiativ i en annars socialt intensiv omgivning. Naturelement kan göra det lättare för barnet att reglera sitt förhållningssätt till olika intryck, platser, människor och händelser.

En utemiljö med traditionella lekredskap

Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 16) menar att de traditionella lekredskapen har ett värde som markörer för vart barnen faktiskt får ta plats, samtidigt som de kan vara mycket roande för stunden. Granberg (2000, s. 15) beskriver lekredskap som viktiga för att utveckla motoriken och att de därmed bör finnas på en förskolegård. Berglund och Jergeby (1989, s. 21) hävdar att kompletterande naturmark bör finnas på en förskolegård, men att lekredskapen

ger en god möjlighet till att utföra olika fysiska aktiviteter. Genom dessa kan både sinnen, balans och muskler tränas. Grahn et al. (1997, s. 62) förklarar exempelvis gungandet som ett sätt att bli uppmärksam på den egna kroppen. Mårtensson (2004, ss. 76-77) beskriver gungandet som en för barn fascinerande aktivitet både att själv utföra och se andra göra. Genom att röra kroppen och gungorna på olika sätt blir rörelserna i ökad grad oförutsägbara och lekens stämning kan höjas. Rutschkanan kan ses som en plats för rullande, kanande och närkontakt med andra barn. Förlopp dramatiseras och tillsammans löser barnen svårigheter. Granberg (2000, s. 54) menar också att det är ett sätt att undersöka sluttande ytors inverkan på både kropp och föremål.

Ett annat traditionellt objekt för en förskolegård är sandlådan. Denna kan enligt Grahn et al. (1997, s. 33) ge en betydelsefull möjlighet till bland annat skapande och konstruerande på en gård med en begränsad tillgång på ytor, innehåll och vegetation. Barnen kan på så vis finna ett sätt att vila och skapa en privat sfär. Utvecklade fantasilekar mellan barnen kan i ett sådant läge dessvärre få svårt att utvecklas. Dock menar Grahn et al. (1997, s. 55) samtidigt att barnen i vissa fall genom att utforska, känna på och skapa världar med sanden kan utveckla fantasilekar. Mårtensson (2004, s. 81) beskriver att det kan ses som en tillfredsställelse att känna efter och njuta av kontakten med olika material. Ibland vill barnen kanske även skapa något av en viss konsistens som ett moment i en fantasifull lek.

Berglund och Jergeby (1989, s. 21) hävdar att lekplatser med iordningställda lekredskap endast används under korta stunder då de inte ger sinnesupplevelser eller inspirerar till undersökande beteende. Schytte (Lenninger & Olsson 2006, ss. 100-102) menar att det finns en likriktning från lekredskapsfabrikanternas sida då redskapen ofta saknar flexibilitet för barnen att själva påverka platsen och leken. Även Steinsholt (Gunne 2005) menar att en pedagogiskt och rationellt utformad lekplats gör att vissa lekar bestäms och begränsar barnens upplevelser. Svensson (Gunne 2005) förklarar att det till stor del är säkerhets- och utrymmesaspekter som har fått styra lekplatsers utformning, utan hänsynstagande till barnens lek.

Avgränsningar

Fallstudien avgränsades till två stycken förskolegårdar i Malmö, varav den ena är planlagd med traditionella lekredskap och den andra har en naturlig miljö utan traditionella lekredskap. Båda är främst avsedda för barn mellan 3 och 5 år. Genom samtal med landskapsarkitekt Klara Wallby¹, som är anställd på Stadsbyggnadskontoret i Malmö och insatt i frågor gällande förskolegårdar i staden, kunde uppslag fås om lämpliga förskolegårdar att studera. Efter att ha besökt de två aktuella förskolorna kunde det konstateras att de båda gårdarna mycket väl uppfyllde kraven på att vara planlagd respektive naturlig, vilket gjorde att dessa valdes ut för att ingå i fallstudien. Vid urvalet togs inte hänsyn till förskolornas pedagogiska inriktning. Litteraturstudien innefattade endast svensk litteratur.

---

¹ Klara Wallby, landskapsarkitekt, stadsbyggnadskontoret i Malmö, samtal, 12 april 2011.

Metod

Uppsatsen grundar sig på en fallstudie innehållande en litteraturstudie, observationer, intervjuer och inventering på de två förskolorna.

Litteraturstudie

Genom en litteraturstudie undersöktes vad i utomhusmiljön som enligt forskningen påverkar barns lek, vilket syftade till att ge en kunskapsgrund för genomförandet och analysen av resultaten i fallstudien. Den aktuella litteraturen kunde väljas ut genom rekommendation från universitetslektor Susan Paget² samt referenslistor i böcker och tidigare kandidat- och examensarbeten. En egen eftersökning av lämpliga böcker gjordes även på SLU:s bibliotek, Uppsala stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek och Malmö högskolas bibliotek. Huvudlitteratur bestod framför allt av *Landskapet i leken* (Mårtensson 2004), *Ute på dagis* (Grahn et al. 1997) och *Småbarns utevistelse* (Granberg 2000). Genom en sökning på Google påträffades en bok vid namn *Fallstudier: design och genomförande* av Robert K. Yin. Denna gav en vägledning om vad man skulle tänka på vid utförandet av fallstudier.

Inventering

Genom en inventering undersöktes de två gårdarnas struktur, innehåll och material. En egen sammanställning av olika faktorer som enligt litteraturen påverkar barns lek ledde fram till att förekomsten av följande faktorer kom att ingå i kartläggningen:

- Traditionella lekredskap
- Vegetation
- Löst naturmaterial, t ex pinnar och stenar
- Variationer i utemiljön
- Diffusa gränser mellan olika markmaterial
- Möjlighet till aktiviteter nära varandra
- Öppna respektive slutna platser
- Topografi, t ex kullar och slänter
- Löst lekmaterial, t ex hinkar och spadar

Observationer

För att få en ökad förståelse gällande hur barnen använder gårdarna och utformningens påverkan på leken observerades det vid platsbesöken hur barnen använde sin utomhusmiljö. Att göra observationer på en plats kan enligt Yin (2007, s. 120) ses som en informationskälla för viktiga beteenden och faktorer. Observationerna skedde under våren vid två tillfällen på varje förskola, varav varje observation ägde rum under ca en timme. Vid dessa tillfällen hölls största möjliga avstånd till barnen för att närvaron skulle minimera påverkan på resultatet.

---

² Susan Paget, universitetslektor, institutionen för stad och land, SLU, samtal, april 2011.

De iakttagelser som valdes ut för att ingå i observationerna grundade sig i att de enligt litteraturen kan beskriva barns lek och dess koppling till utemiljön, där följande noteringar gjordes:

- Vilka aktiviteter barnen främst ägnade sig åt
- Snabba och föränderliga rörelseförlopp, dvs. tecken på vidlyftig lek
- Om leken skedde i grupp eller enskilt
- Vilka platser som barnen uppehöll sig på
- Vilka traditionella lekredskap som användes (gäller endast den planlagda gården)
- Vilket löst lekmaterial/ löst naturmaterial som användes

Intervjuer

Att tala med personal på förskolan syftade till att ge en ökad förståelse för hur barnen använder sin utomhusmiljö. Detta för att få ytterligare förståelse av utformningens påverkan på leken. Yin (2007, s. 119) beskriver att intervjuer kan göra att viktiga insikter erhålls om en specifik situation. Både personal och barn på de båda förskolorna omnämns anonymt efter de anställdas egna önskemål.

Intervjufrågornas utformning grundade sig i att de skulle fungera som ett komplement till observationerna för att få en uppfattning om hur barnen använder utomhusmiljön. Vissa frågor rörde den generella användningen medan andra berörde skillnader mellan olika årstider, väderlek och tider på dygnet.

Liksom i fallet för observationerna baserades frågorna på att de enligt litteraturen kan beskriva barns lek och dess koppling till utemiljön. De aktuella intervjufrågorna som ställdes till personalen var:

- Är det någon särskild plats/ miljö som är populär bland barnen?
- Föredrar barnen oftast att vara bland den naturliga vegetationen eller bland lekredskapen? (Denna fråga gäller endast förskolan med en planlagd miljö).
- Vilka traditionella lekredskap används främst? (Denna fråga gäller endast förskolan med en planlagd miljö).
- Är det något särskilt löst lekmaterial som används flitigt?
- Används det lösa naturmaterialet?
- Brukar löst naturmaterial som exempelvis pinnar, löv, snö och jord sparas på gården?
- Finns det en möjlighet för barnen att dra sig undan om de vill?
- Kan man se att barnen ägnar sig åt så kallad vidlyftig lek? Det vill säga lek som innehåller snabba och föränderliga rörelseförlopp.
- Kan man se en skillnad mellan vad barnen gör under de olika årstiderna eller vid olika väderlek?
- Är det någon skillnad på vad barnen gör olika tider på dygnet?

Syftet gällande att tala med barnen var att det skulle ge en viktig förståelse för hur barnen uppfattar sin utomhusmiljö och vad de gillar att göra när de är ute. De aktuella frågorna som ställdes till barnen var:

- Gillar du mest att vara ute eller inne på dagis?
- Vad tycker du mest om att göra när du är ute?
- Finns det någon särskild plats som du gillar?
- Var kan du vara ifred på gården?
- Påverkar årstiden vad du brukar göra?

Begrepp

Under denna rubrik finns egna förklaringar av begrepp som är relevanta för uppsatsen.

- Löst lekmaterial – Mindre löst material avsett för lek. Kan utgöras av exempelvis hinkar, vattenkannor, krattor, spadar, kärror, bollar, pulkor och cyklar.
- Löst naturmaterial – Mindre löst material som återfinns i naturen. Kan utgöras av exempelvis pinnar och stenar.
- Miljö – Fysisk omgivning.
- Naturlig miljö – En miljö som innehåller en stor andel naturmaterial, vegetation och grönska.
- Planlagd miljö – En fysisk omgivning som har en tydlig utformning gjord efter en plan/ ritning.
- Traditionella lekredskap – Större redskap avsedda för lek. Kan exempelvis vara rutschkana, gungor, gungdjur och klätterställning.

Följande förklaringar av begrepp är referensbaserade:

- Motorik – Förmåga att kontrollera sin kropp och sina rörelser (Granberg 2000, s. 14).
- Vidlyftig lek – Lek med fantasi och kropp i stark rörelse i samspel med den fysiska miljön, vilket enligt Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 18) kan ses som ett tecken på en god utemiljö.

Resultat

Södra Sommarstadens förskola

Södra sommarstadens förskola är kommunalt driven och ligger nära Pildammsparken i centrala Malmö. Dess gård är till stor del planlagd med traditionella lekredskap. På förskolan finns flera avdelningar med tillhörande gårdar, men i denna studie har enbart en av dessa inventeras och analyseras. Den besökta gården är enligt en av de anställda³ avsedd för 41 barn i åldrarna 3-6 år och tillhör två avdelningar, Snobben och Musen. Förskolan har ingen uttalad pedagogik, men man försöker att vara utomhus så mycket som möjligt.

Inventering

Vid en inventering kunde det konstateras att det på gården finns många olika traditionella lekredskap så som rutschbana, gungor och gungdjur. Det finns också bildäck, lekstuga och en stång för balansövningar. Gällande vegetationen så finns det ett buskage, med en höjd av ca en meter och bredd av två meter, som omger gården. Centralt placerad finns en storväxt äldre bok och vid husväggen finns några små rabatter. Andelen naturmaterial är knapp förutom pinnar och lite småsten. På gården finns det en variation av miljöer i form av en stor gräsyta, en större asfaltsyta, en plattlagd yta och ett slags sandlådehav med traditionella lekredskap. Gränsen mellan de olika ytorna och materialen är tydlig. Alla ytor och lekredskap ligger i närheten av varandra tack vare den kvadratiske tomten,

---

³ Personal på Södra Sommarstadens förskola, platsbesök med intervju, 15 april 2011.

vilket ger möjlighet till olika aktiviteter nära varandra. Tomten har överlag öppen struktur förutom de mer slutna platser som utgörs av buskar och lekhus. Marken är flack förutom den gräskulle som finns längs ena långsidan av gården. Vad det gäller mängden löst material så finns det spadar, leksaker, bollar, hinkar med mera. Även cyklar, sparkcyklar och skottkärror finns att tillgå. Nedan följer några bilder från gården:

Den mindre gräskullen med rutschkanan i bakgrunden.

Sandlådehavet med den storvuxna boken i mitten.

Buskarna som omger en stor del av gården.

Gungställningen med asfaltsytan och huset i bakgrunden.

Rutschkanan som är placerad i sanden.

Exempel på löst lek-material.

Observationer

Den första observationen ägde rum en solig och vindstill förmiddag den 15 april 2011. Denna dag ägnade sig barnen främst åt att gräva i det stora sandlådehavet. Löst material, som små plastbitar och stenar plockades upp och undersöktes. En spindel studerades med lupp. Gungorna användes flitigt och flera av barnen hasade sig, klättrade och rullade ner för rutschkanan på olika sätt. Att cykla var en annan populär aktivitet. De rörelseförlopp som skedde var främst genom att barnen cyklade snabbt och tävlade mot varandra. Det hände även att de sprang snabbt över gården, upp och ner för gräskullen och ut på den öppna gräsytan. Flera av barnen satt för sig själva och grävde, men i övrigt cyklade och rörde sig barnen mycket i grupp. De platser barnen främst vistades på var i sandlådehavet och i buskagen, men också vid de traditionella lekredskapen. De lekredskap som användes mest var rutschkana och gungor. Spadar, hinkar och cyklar var det lösa lekmaterial som främst användes.

Den andra observationen skedde på eftermiddagen måndagen den 18 april 2011. Vädret var soligt och vindstill. Denna dag öppnades inte förrådet, vilket gjorde att barnen inte fick tillgång till några leksaker, spadar, hinkar, cyklar med mera. Barnen ägnade sig överlag åt mer rörliga lekar denna dag än vid det tidigare observationstillfället, då de i högre grad bland annat använde spadar och hinkar för att gräva i sanden. Bland annat skedde springlekar där barnen rundade träden och försökte gömma sig. De traditionella lekredskapen användes även flitigt. Denna dag fick de kriterier att rita på asfalten med och penslar att måla på träpelare med, vilket flera barn ägnade sig åt. Vad det gäller rörelseförlopp på

gården så sprang barnen mycket. Lekarna skedde främst i grupp, även om vissa barn lekte enskilt. Det var inga speciella platser som de vistades på, men det fanns alltid några barn i buskarna. De traditionella lekredskap som användes var rutschkana, gungor och gungdjur. Inget löst lekmaterial nyttjades eftersom det inte fanns tillgång till detta denna dag.

Intervju med personal

Vid intervju med anställda på förskolan svarade en av personalen på mina frågor gällande hur barnen använder sin utomhusmiljö. Den anställda⁴ förklarade att barnen ofta håller till i buskarna och att kullen som finns på gården är omtyckt att rulla nedför och åka pulka i på vintern. De traditionella lekredskapen används, men det är mer populärt att vara bland buskarna. Det finns ett förråd med löst lekmaterial och cyklar som barnen gillar att använda. Löst naturmaterial som grenar och löv får också ligga kvar på gården. Under eftermiddagarna öppnas oftast inte förrådet med löst lekmaterial eftersom barnen ska stimuleras att använda sin egen fantasi. Vill barnen dra sig undan sätter de sig gärna någonstans i den stora sandlådan. Överlag är de flesta mycket aktiva, trots att vissa är mer bekväma av sig. Att springa i grupp och tävla mot varandra är populärt. Förutom pulkaåkning nedför kullen på vintern märks ingen större skillnad mellan olika årstider och väderlek.

Ytterligare en av de anställda⁵ svarade på ett par av mina frågor. Gällande vilka platser som är mest populära på gården beskrevs att barnen ofta sprider ut sig och gör olika saker. Bland annat brukar de gräva lite överallt, exempelvis i buskarna och i sanden. Genom att sätta sig i sanden får barnen möjlighet att dra sig undan, vilket de anses ha ett stort behov av.

Intervju med barnen

Att intervjua barnen var svårare än förväntat. Försök till att ställa frågor till barnen⁶ resulterade inte i några konkreta svar, utan snarare berättelser om den för tillfället pågående leken. En grupp pojkar som höll till i buskaget berättade exempelvis att de lekte Batman. De förklarade att de var i buskaget för att ingen kunde hitta dem där. Vid nästa platsbesök tillfrågades återigen barnen⁷ om sin lek. En grupp med både killar och tjejer berättade då att de lekte tjuv och polis. Några flickor i rutschbanan lekte mamma, pappa, barn. Två pojkar i buskaget förklarade att de lekte Spiderman och berättade sedan att både hans hus och trädgård fanns där. En annan pojke som höll till i buskaget berättade att han böjde grenarna på en buske för att vattnet skulle komma in i sprickan så att den skulle kunna växa. Han lade även skröp i buskarna för att göra så att de skulle växa bättre.

---

⁴ Personal på Södra Sommarstadens förskola, platsbesök med intervju, 15 april 2011.

⁵ Personal på Södra Sommarstadens förskola, platsbesök med intervju 15 april 2011.

⁶ Barn på Södra Sommarstadens förskola, platsbesök med intervju, 15 april 2011.

⁷ Barn på Södra Sommarstadens förskola, platsbesök med intervju, 18 april 2011.

Pluttonens förskola

Pluttonens förskola är kommunalt driven och ligger nära Ribersborgsstranden i Malmö. Dess gård består till största delen av naturmark då den ligger på en uppvuxen naturtomt. Vid samtal med en av de anställda⁸ på förskolan förklarades att tomten sedan hösten 2010 hyrs ut av familjen Weibull och har tidigare varit deras privata trädgård. Det är 6 avdelningar som delar på gården, men det brukar vara ca 40-60 barn i åldrarna 3-5 år ute samtidigt. Förskolan har även en mindre planlagd gård med en liten rutschbana och sandlåda där de är mer sällan, då den främst är till för de yngre barnen under 3 år. Denna mindre gård har därmed inte studerats närmare i denna uppsats. Förskolan har så kallad Reggio Emilia-pedagogik, vilket innebär att personalen ser barnen som kompetenta individer. På gården ska det finnas möjlighet att utforska omgivningen med alla sinnen. Barnen får fritt undersöka miljön och exempelvis se vattnets omvandling och äppelträden blomma. Tanken är att det ska vara rum i trädgården med olika stationer. På förskolan gynnas kreativitet och man har bland annat sångstunder, drama och måleri utomhus. Man försöker även att ha olika teman under olika terminer, exempelvis naturvetenskap. Personalen försöker hela tiden att ta tillvara och utveckla barnens lek och undvika att begränsa den.

Inventering

Vid en inventering av gården kunde det konstateras att gården inte innehåller några traditionella lekredskap. Gården består till största delen av naturlig vegetation som främst utgörs av högväxta äldre träd, buskage och marktäckare. Löst naturmaterial, som exempelvis pinnar, löv och stenar finns i stor mängd. Genom en variation mellan öppet och slutet och olika sorters vegetation bildas olika typer av miljöer. Det finns exempelvis en gräsyta, en äppellund, ett snår med nyponrosor och tätare vegetation med buskage och höga träd. Markmaterialet utgörs av gräs och täckbark, där övergången är diffus. Genom att tomten är långsträckt är aktiviteterna inte så nära varandra. Gården innehåller både öppna ytor och mer slutna platser bestående av träd, buskar och marktäckare. Terrängen är huvudsakligen flack, men det finns variationer i form av små kullar och sluttningar. Stockar finns även utlagda på gården. Det finns endast löst lekmaterial i form av några plastspadar och hinkar. Nedan följer några bilder från gården:

Exempel på naturlig vegetation.

Den öppna gräsytan.

En av de mer slutna platserna.

---

⁸ Personal på Pluttonens förskola, platsbesök med intervju, 19 april 2011.

Några av de stockar som finns utlagda.

De mindre kullarna.

Exempel på löst naturmaterial.

Observationer

Under den första observationen, förmiddagen den 19 april 2011, var det soligt och ganska blåsigt. Ett flertal barn höll på att samla ihop grenar och annat löst material som de lade på en stor hög. Många var med och lekte en mycket rörligt intensiv lek, som efter vilda utrop kan tolkas som Star Wars. Barnen bar på pinnar och stenar, för att sedan använda dessa för att bygga något eller fäktas och skjuta med. Det fanns också ett flertal barn som höll till bland den mer täta vegetationen för att utforska saker eller gräva i marken. Några hade fullt upp med att samla sniglar och lägga i en grop medan några andra gick balansgång på stockarna. Det fanns denna dag även möjlighet att måla ägg och påskpyssla, vilket flera barn gjorde. Överlag skedde ofta snabba rörelseförlopp, främst i grupp över stora delar av gården. De specifika platser som barnen vistades på var främst bland vegetation och buskage, förutom då de sprang över gården. Gällande det lösa lekmaterial var det endast spadar och hinkar som fanns att tillgå, vilket användes av flera barn.

Under den andra observationen, en solig förmiddag den 21 april 2011, var det inte så många barn ute. Aktiviteterna utgjordes av att barnen jagade varandra och höjde pinnar för att fäktas i en lek som liknade krig. De sprang in mellan förrådshuset, upp på kullen och in i buskarna. Övriga sysselsättningar var att gräva och samla skräp i hinkar. Ibland hördes utrop om någon som hade hittat en dagmask, spindel eller nyckelpiga, varpå en hel grupp snart var där för att titta. Rörelseförloppen skedde genom att barnen sprang snabbt, ofta och högljutt över gården. Liksom vid tidigare observation var de specifika platser som barnen vistades på främst bland vegetation och buskage. Vad det gäller det lösa lekmaterial var det endast spadar och hinkar som fanns att tillgå, vilket användes flitigt av flera barn.

Intervju med personal

Vid intervju med anställda på förskolan svarade en av de anställda⁹ på ett flertal av mina frågor gällande hur barnen använder sin utomhusmiljö. Den plats barnen främst är på anses vara längst ner i hörnet på gården, alldeles mot planket som avgränsar tomten mot vägen. Det är som ett skyddat litet rum omgivet av buskar, där barnen kan vara ifred. Att springa uppför och nedför kullen är en annan aktivitet som är populär. Det lösa naturmaterial används flitigt. Det är viktigt att naturmaterial sparas på gården eftersom det är det enda lekmaterial barnen får tillgång till, trots att plastspadar och hinkar ibland smyger sig in från den andra delen av gården där de yngre barnen är. De kan dra sig undan i buskagen eller

⁹ Personal på Södra Sommarstadens förskola, platsbesök med intervju, 15 april 2011.

bakom de två små förrådshus som finns på gården, vilket barnen ofta gör. Överlag upplevs lekarna som mycket rörliga och fantasifulla. Barnen är också mycket kreativa och material avsett för skapande verksamhet tas ofta ut.

Ytterligare en av personalen¹⁰ intygade att den mest populära platsen är i den nedre mer slutna delen av gården, eftersom barnen gillar när de kan gömma sig. Det förklarades också att lekarna ofta vara lugnare på förmiddagen än på eftermiddagen.

Intervju med barnen

Att intervjua barnen var svårt även på denna förskola. Vid samtal med barnen¹¹ kunde de ändå beskriva sina lekar för tillfället. En av pojkarna berättade exempelvis att han skulle bygga en grill där han kan grilla korv och hamburgare. Vid nästa platsbesök fick barnen¹² återigen frågor om sin lek. Ett flertal barn lekte krig och berättade att de hade svärd och pilbågar. En pojke förklarade att han utförde en så kallad tränarlek, som skedde över stockarna för träning av benmuskulerna. Han betonade även att man inte fick nudda ormen, som utgjordes av en grön pinne, för då kunde man dö. Flickorna, som främst gick runt och samlade skräp i hinkar, förklarade att de lekte mamma, pappa, barn och att innehållet i hinkarna skulle bli mat till deras barn.

Analys

En planlagd förskolegård med traditionella lekredskap

På en planlagd förskolegård med traditionella lekredskap kan man tänka sig att det bland annat finns gungor, rutschkana och sandlåda.

Gungorna och rutschbanan var något som barnen under observationerna på Södra Sommarstadens förskola ägnade mycket tid åt, vilket stämmer med Mårtenssons teori (Lenninger & Olsson 2006, s. 16) om att sådana typer av traditionella lekredskap kan vara mycket roande för stunden. Att lekplatser med iordningställda redskap endast används under korta stunder, vilket Berglund och Jergeby (1989, s. 21) beskriver, överensstämmer därmed inte med mina observationer.

Lekredskapen bör enligt Granberg (2000, s. 15) anses som viktiga för att träna den motoriska förmågan och Berglund och Jergeby (1989, s. 21) beskriver att lekredskapen ger en god möjlighet att utföra fysiska aktiviteter. Mårtensson (2004, ss. 76-77) förklarar att rutschkanan ofta blir en plats för rullande, kanande och närkontakt. Dessa teorier stöds till stor del av observationerna, där hasandet, klättrandet och rullandet i rutschkanan tillsammans med andra barn var en återkommande aktivitet på den mer planlagda förskolegården.

Sandlådan kan enligt Grahn et al. (1997, s. 33) ge en betydelsefull möjlighet till bland annat skapande och konstruerande på en gård med en begränsad tillgång på ytor, innehåll och vegetation. Barnen kan på så vis bland annat finna ett sätt att vila och skapa en privat sfär. Denna fallstudie anses ge stöd åt denna teori. Grävandet och geggandet med sanden i det stora sandlådehavet kan efter

---

¹⁰ Personal på Pluttonens förskola, platsbesök med intervju, 19 april 2011.

¹¹ Barn på Pluttonens förskola, platsbesök med intervju, 19 april 2011.

¹² Barn på Pluttonens förskola, platsbesök med intervju, 21 april 2011.

observationer och intervjuer anses som en av de huvudsakliga sysselsättningarna på Södra Sommarstadens förskola. Det var också på denna plats barnen tillbringade tid då de ville vara för sig själva.

Efter litteraturstudier, observationer och intervjuer kan man bedöma att en planlagd förskolegård med traditionella lekredskap främst lockar till sådan typ av lek som ger motorisk övning. Detta genom bland annat rullande och kanande. Sandlådan bör anses ge upphov till utforskande och skapande lek.

En naturlig miljö utan traditionella lekredskap

På en naturlig förskolegård utan traditionella lekredskap kan man tänka sig att det finns en stor mängd naturmaterial, vegetation och grönska.

Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) hävdar att naturen och årstidsväxlingarna kan ses som det mest varierande och mångsidiga lekmaterialet. Granberg (2000, s. 15) beskriver att naturmaterial berikar barns lek och stimulerar fantasin. Genom observationerna på Pluttonens förskola bekräftades Mårtenssons och Granbergs teorier om att naturmaterialet har en viktig funktion som lekmaterial, då detta flitigt användes av barnen. Även personal intygade att det generellt brukar användas. Naturmaterialet kan också ha bidragit till barnens fantasifulle lekar. Granberg (2000, s. 12) förklarar att naturmaterialet ger barnen möjlighet att i egen takt lära sig saker om omvärlden genom att upptäcka, undersöka och göra egna experiment. Detta är något som tydligt märktes på Pluttonens förskola, där barnen flitigt utforskade och samlade ihop naturmaterial de hittade på gården.

Vegetation i form av bland annat buskage anses fylla en viktig funktion för barns lek. Enligt Mårtensson (2004, s. 97) fungerar bland annat buskage som avdelare, men även spänningsskapare genom dess möjlighet för barnen att avvika från spring och lek för en stund. Detta var en företeelse som märktes under observationerna på de båda förskolorna, med tanke på att barnen ofta valde att tillbringa tid i buskagen för utforskande lek istället för att delta i mer rörelseinriktad lek. På både Pluttonens och Södra Sommarstadens förskola förklarade personal att buskarna är mycket populära, vilket ytterligare styrker Mårtenssons teori om dess funktion för barns lek.

Efter litteraturstudier, observationer och intervjuer kan man bedöma att en naturlig miljö i hög grad ger upphov till rörelseinriktade lekar mellan olika platser. Fantasifulle lekar, men också mer utforskande lek är även något som naturmaterialet bör anses bidra till.

Övriga faktorer och dess påverkan på leken

Förutom att se till hur det typiska innehållet på en planlagd gård med traditionella lekredskap respektive en naturlig gård utan traditionella lekredskap påverkar barns lek, finns det en rad övriga faktorer i utemiljön som har betydelse.

Att det finns en variation av olika miljöer gynnar enligt Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) både rörliga och sinnliga aktiviteter, vilket också observationerna tydde på. På båda gårdarna ägnade sig barnen dels åt rörelseinriktade och dels mer stillsamma lekar, vilket delvis kan ha berott på att utemiljöerna på de studerade gårdarna bör bedömas som varierade. Mårtensson (2004, ss. 75-82) förklarar även att möjligheter till aktiviteter nära varandra kan

göra att knutpunkter kan bildas mellan de olika leksammanhangen och mer rörelseinriktad lek uppkommer. Detta är något som stämmer med resultatet på Södra Sommarstadens förskola där det finns möjlighet till många aktiviteter nära varandra, med tanke på den rörelseinriktade lek som vid flera tillfällen uppkom under observationerna.

En diffus gräns mellan markmaterialen kan enligt Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 26) gynna lek och rörelse, vilket är en teori som styrks av intervjuer och observationer. På de studerade gårdarna kunde det konstateras att leken var mer rörelseinriktad på Pluttonens förskolegård, vilket till viss del kan ha berott på att gränsen mellan markmaterialen var diffus.

En öppen gård kan ses som positiv för barns lek, med tanke på att en sådan miljö enligt Mårtensson (2004, s. 96) underlättar den kroppsliga och icke-verbala kommunikationen. Förskolornas relativt flacka och öppna utformning kan därmed ha varit en faktor som bidrog till att det förekom rörelseinriktad lek på båda gårdarna. Att rörelsens riktning ofta sker mot upp- och nedförsbackar och öppna ytor är ytterligare en av Mårtenssons teorier (2004, s. 96) som kunde styrkas av observationerna på förskolorna, där barnen ofta sprang upp och nedför kullarna och sedan ut på de mer öppna ytorna.

Enligt Grahn et al. (1997, s. 87) är möjligheten att dra sig undan och skapa egna platser mycket viktig. Detta var ett behov som märktes av intervjuer och observationer, där barnen uppvisade tecken på att vilja vara själva. Att det finns varierande växtlighet skapar enligt Grahn et al. (1997, s. 61) små rum som ger barnen egna platser, vilket är en teori som stämmer med iakttagelserna av leken på Pluttonens förskola. Barnen valde ofta aktivt att vara i de mindre rum som bildats med hjälp av olika typer av vegetation. Även personalen på denna förskola förklarade att barnen bland annat gärna vistades längst ner i hörnet på gården, där vegetationen bildar ett litet rum.

Granberg (2000, ss. 12-15) menar att landskapets terräng kan berika barns lek, stimulera fantasin och främja den motoriska utvecklingen. Detta är en faktor som kan ha bidragit till att barnen hade mer rörelseinriktade och fantasifulla lekar på Pluttonens gård, där det finns några mindre kullar och stockar. Barnen balanserade vid observationerna på stockarna och sprang upp på den lite större kullen, vilket kan ses som en aktivitet som främjar den motoriska förmågan. Att det finns en eller flera kullar på en förskolegård kan enligt Mårtensson (2004, ss. 72-73) även vara mycket användbara i leksammanhang, vilket är något som märktes på båda de studerade gårdarna. Barnen sprang under observationerna ofta upp och nerför kullarna då de ägnade sig åt rörelseinriktad lek. Enligt personalen på Södra Sommarstadens förskola används den även för att rulla nedför och till pulkaåkning.

Vad det gäller löst lekmaterial, menar Granberg (2000, s. 75) att exempelvis hinkar, vattenkannor, krattor, spadar, bollar, pulkor och cyklar lockar till utforskande av omgivningen och användning av den egna kroppen. Detta är ett fenomen som märks främst på Södra Sommarstadens förskola, men även på Pluttonens gård. Barnen använde cyklar samt hinkar och spadar för att gräva och samla saker, vilket kan ses som ett sätt att utforska omgivningen. Att cykla kan enligt Grahn et al. (1997, s. 30) också fungera som trygghetsskapande och spänningsskapande i samband med rörelsen mellan olika platser. Teorin om att cykling skapar en spänning genom rörelsen mellan olika platser stärks av observationerna på Södra Sommarstadens förskola. Där cyklade barnen både på asfalten, över gräsmattan, på de plattlagda gångarna och i buskagen.

Diskussion

Metoddiskussion

Att inom denna fallstudie använda sig av flera olika metoder gav en förståelse och helhetsbild av den rådande situationen. Det fungerade också som ett sätt att få kompletterande och styrkande information.

Litteraturstudierna fungerade som en grund för att ta reda vad man skulle titta på vid en inventering, vilka beteenden som var viktiga att notera vid en observation och vilka intervjufrågor som var relevanta att ställa. Genom litteraturstudien kunde resultatet analyseras gentemot litteraturbaserade forskningsteorier. Det som kunde ha förbättrats gällande litteraturstudierna är att jag redan från början borde ha studerat utländsk litteratur för att få en mer vidgad bild gällande olika forskningsteorier.

Genom att inventera gårdarna kunde slutsatser dras gällande deras betydelse för lek, baserat på teorier från litteraturen. För att få ett bredare kunskapsunderlag för analysen hade det varit bra att besöka gårdarna vid flera tidpunkter och årstider för att se på eventuella skillnader. Att ha fått tillgång till illustrationsplaner över gårdarna hade varit betydelsefullt som underlag för inventeringen och för läsarens förståelse. Dock lyckades jag inte få tag på detta och de flygfoton som fanns tillgängliga var inte tillräckligt tydliga. För Pluttonens förskola stämde för övrigt inte flygfotot med den nuvarande utformningen. Dessa skäl gjorde att jag valde att inte ta med dessa foton i uppsatsen.

Observationerna gav en viktig inblick i hur barnen använder gårdarna. En analys kunde på så vis göras gällande om användningen vid dessa tillfällen stämde med de forskningsbaserade teorierna i litteraturen. Det gav även inblick i om det fanns tecken på vidlyftig lek, vilket kan ses som ett tecken på en god utemiljö. Man måste dock ha i åtanke att mina observationer endast skedde vid två tillfällen på varje förskola, vilket gjorde det svårt att dra några slutsatser gällande hur barnen generellt använder gårdarna. Ett större antal observationer, gärna under olika årstider och väderförhållanden, hade givetvis gett en bättre grund för generella slutsatser.

Att intervjua personalen gav en insikt i hur barnen generellt brukar använda utemiljön. På så vis kunde bland annat uppgifter erhållas om vilka platser som används och vilka aktiviteter som är vanligt förekommande. Det som kunde ha förbättrats gällande intervjuerna är att jag mer noggrant borde ha förberett de anställda på att jag hade så pass många frågor och därmed bestämt ett särskilt möte enbart för intervju. Personalen var vid platsbesöken ganska upptagna med att ha uppsikt över barnen. Det hade även varit önskvärt att tala med ännu fler av det anställda, eftersom de kan ha olika uppfattningar om olika företeelser.

Att intervjua barnen blev i detta fall, som tidigare nämnts, svårare än beräknat. Frågorna var helt enkelt för komplicerade med tanke på åldersgruppen och den rådande situationen, då barnen var fullt upptagna med sina lekar. Det är även möjligt att frågorna skulle ha formulerats enklare och ställts till barnen i ett annat sammanhang, exempelvis i ett rum utan leksaker. Dock gav samtalen en inblick i hur fantasifulle lekarna var, vilket kunde ses som ett sätt att få insikter i tendenser till vidlyftig lek.

Resultatdiskussion

Syftet med uppsatsen var att undersöka påverkan gällande barns lek på en förskolegård som är planlagd med traditionella lekredskap respektive en förskolegård som är naturlig utan traditionella lekredskap.

Mina slutsatser är att barns lek till stor del påverkas av utformningen, där en gård innehållande traditionella lekredskap anses ge upphov till motoriska övningslekar, men även till utforskande och skapande med hjälp av sandlådan. En naturlig gård innehållande en stor del vegetation, naturmaterial och grönska anses ge upphov till fantasifulla och rörelseinriktade lekar, men även till utforskande lek. Det finns även en rad övriga faktorer i utemiljön som har påverkan på barns lek.

Många resultat i min studie bedömdes som överensstämmande med teorierna i litteraturen. Exempelvis Mårtenssons teori (Kylin & Mårtensson 2005) om att en variation av olika miljöer gynnar både rörliga och sinnliga aktiviteter, att en diffus gräns mellan markmaterialen enligt Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 26) gynnar lek och rörelse och att en öppen gård enligt Mårtensson (2004, s. 96) underlättar den kroppsliga och icke-verbala kommunikationen. Man bör dock ha i åtanke att det kan vara svårt att svara på om mina resultat egentligen var helt överensstämmande med teorierna. Detta då det kan ha varit endast en faktor eller en kombination av faktorer som bidrog till att vissa företeelser, exempelvis rörelseinriktad lek, kunde iakttas.

En teori som inte stämde med mina observationer var Berglund och Jergebys tes (1989, s. 21) om att lekplatser med iordningställda lekredskap endast används under korta stunder då de inte ger sinnesupplevelser eller inspirerar till undersökande beteende. I min studie användes lekredskap i form av rutschkana och gungor både flitigt och under längre stunder på den planlagda gården. Det är dessvärre svårt att svara på om lekredskapens popularitet i denna fallstudie berodde på en brist att utföra andra aktiviteter.

Under observationer och intervjuer visade det sig att leken både på den planlagda och den naturlika förskolegården var rörelseinriktad, men att barnen ägnade sig åt mer intensivt rörliga lekar på den naturlika gården. Leken bör efter samtal med barnen även bedömas som fantasifull på de båda gårdarna. Denna rörelseinriktade, fantasifulla lek kan ses som tecken på det som kallas vidlyftig lek. Mårtensson (Lenninger & Olsson 2006, s. 18) beskriver att vidlyftig lek kännetecknas av att både fantasi och kropp är i stark rörelse samtidigt som den fysiska omgivningen ger inspiration till leken. Enligt Mårtensson (2004, s. 134) kan detta ses som en indikator på en god utemiljö. Det är dock svårt att svara på vilken koppling som den vidlyftiga leken i denna studie hade till gårdarnas planlagda respektive naturlika utformning, då även finns ett flertal andra faktorer i utemiljön som kan ha påverkat leken. Man bör vid tolkning av tecken på vidlyftig lek och övriga resultat i studien ta hänsyn till att båda gårdarna hade andra viktiga kvalitéer som kan ha betydelse för leken, vilka inte är direkt kopplade till deras planlagda respektive naturlika utformning. Den planlagda gården hade både en variation av platser och markmaterial, en öppenhet, en nivåskillnad i form av kullen, buskar, löst lekmaterial och möjlighet till cykling. Den naturlika gården hade en variation av miljöer i form av öppna ytor, slutna ytor och olika typer av vegetation, nivåskillnader i form av mindre kullar och stockar och en viss andel löst lekmaterial. Man bör dessutom ha i åtanke att det kan finnas en rad andra faktorer som kan ha påverkat leken, exempelvis

gårdarnas storlek, husets placering eller mikroklimat. Det finns också faktorer som inte är direkt kopplade till utemiljön som kan ha haft betydelse, exempelvis tid på dygnet, väder, familjeförhållanden, upplevelser och erfarenheter hos barnen.

Att det fanns tendenser till vidlyftig lek på båda förskolegårdarna tänker jag mig kan betyda att det trots forskningens kritik mot lekredskap och hävdandet av det naturliga landskapets fördelar går att göra en förskolegård planlagd med traditionella lekredskap och uppnå ett gott resultat som gynnar barns lek. Dock kan det ses som en stor fördel om det finns möjlighet att ta tillvara det naturliga landskapet för att främja lek.

Den kunskap som jag har erhållit genom att genomföra denna fallstudie är att utemiljöns utformning i hög grad påverkar leken genom att olika typer av utemiljöer gynnar olika typer av aktiviteter. Under mina observationer påverkade även mängden löst lekmaterial om leken var mer utforskande eller mer rörelseinriktad. Hur utformning och innehåll gynnar olika typer av lek bör därmed ses som en viktig faktor att tänka på för exempelvis de landskapsarkitekter som arbetar med förskolors utemiljöer, vilket denna uppsats förhoppningsvis har bidragit med kunskap om.

Det är inte säkert att en befintlig förskolegård har de förutsättningar som krävs för en viss typ av lek. Min hypotes är dock att man som landskapsarkitekt kan kompensera dessa begränsningar genom att tillföra vissa objekt. I en naturlig miljö tänker jag mig att bristen på traditionella lekredskap gör att den motoriska övningsleken kan begränsas, vilket exempelvis kan kompenseras med stockar och kullar, som passar in i den naturliga miljön och även de ger motorisk övning. I en planlagd miljö kanske den rörelseinriktade och fantasifulla leken kan begränsas, vilket jag tänker mig kan kompenseras med att miljön görs varierad med olika platser och buskage som planteras.

Efter att ha gjort denna fallstudie är min tanke att en kombination av en mer naturlig miljö och en mer planlagd miljö med traditionella lekredskap på samma gård kan ses som det mest optimala. Båda typerna av gårdar har flera viktiga kvalitéer, vilket både litteraturbaserade forskningsteorier och min fallstudie tyder på. Jag tänker mig även att valmöjligheter och möjligheter till både fantasifull lek, lärande och motorisk övning på så vis ökar. Genom att på samma gård kombinera en mer naturlig och en mer planerad miljö borde det även skapas en större kontrast och variation. En variation i utomhusmiljön skapar enligt Mårtensson (Kylin & Mårtensson 2005) möjlighet till både rörliga och sinnliga aktiviteter, vilket i sin tur förebygger psykisk ohälsa, stärker självförtroendet och bidrar till ett ökat välbefinnande. I Skolverkets läroplan för förskolan (2010, s. 9) fastslås dessutom att utomhusvistelsen ska ge möjlighet till aktiviteter både i mer planerad och mer naturlig miljö.

Referenser

- Berglund, U. & Jergeby, U. (1989). *Uteliv. Med barn och pensionärer på gård och gata i park och natur*. Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning.
- Grahn, P., Mårtensson, F., Lindblad, B., Nilsson, P. & Ekman, A. (1997). *Ute på dagis*. Alnarp: Movium (Stad och land nr 145:1997).
- Granberg, A. (2000). *Småbarns utevistelse*. Stockholm: Liber.
- Gunne, N. (2005). *Platsen leker med barnet*. Sveriges Arkitekter (2005/03). Elektronisk. Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s14908> (2011-05-01).
- Kylin, M. & Mårtensson, F. Gröna Fakta (3/2005). *Många kojor och mycket spring – att planera med barns perspektiv*. Elektronisk. Tillgänglig: <http://www.movium.slu.se/medlem/dokument/GronaFakta/Fakta2005-3.pdf> (2011-04-06).
- Lenninger, A. & Olsson, T. (2006). *Lek äger rum*. Stockholm: Formas.
- Mårtensson, F. (2010). *Den fartfyllda rofylldheten*. I: De Laval, S., Lieberg, M & Åkerblom, P. (red.) (2010). *Den lärande staden*. Umeå: Boréa bokförlag. S. 96-111.
- Mårtensson, F. (2004) *Landskapet i leken. En studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae. Alnarp: SLU.
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan. Reviderad 2010*. Elektronisk. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se> > Förskola och skola > Förskoleverksamhet > Förtydligad läroplan för förskolan (2011-04-11).
- Yin, R. K. (2007). *Fallstudier: Design och genomförande*. Stockholm: Liber.
- Åkerblom, P. (2010) *Staden som pedagog*. I: De Laval, S., Lieberg, M. & Åkerblom, P. (red.) (2010). *Den lärande staden*. Umeå: Boréa bokförlag. S. 44-62.

